

Vae victis – meðan kongressin svansar

-Undirgrundin má ikki gleppa okkum av hondum

-Vit kunnu geva dønum burturav, gamamí, og fyrr var illa, men vit mugu undir ongum umstøðum lata ognarrætt og avgerðarrætt okkara til føroysku undirgrundina gleppa okkum av hondum.

M.a. hetta skrivur Annfinnur í Skála, lærari í Hoydølum í fyrsta parti av greinarøð, sum er í trimum pørtum. Annar partur kemur í blaðið fríggjadagin, triðji leygardagin.

Annfinnur í Skála kemur í hesum fyrsta partinum inn á leiklutin hjá danska bankaefirlitinum, sum hann setir eitt stórt spurnartekin við. Tað røkti ikki sína skyldu í 1952, tá Sjóvinnubankin fór á heysin og gjørdi tað heldur ikki í 1992, tá bankin aftur kollsigldi.

Inngangur

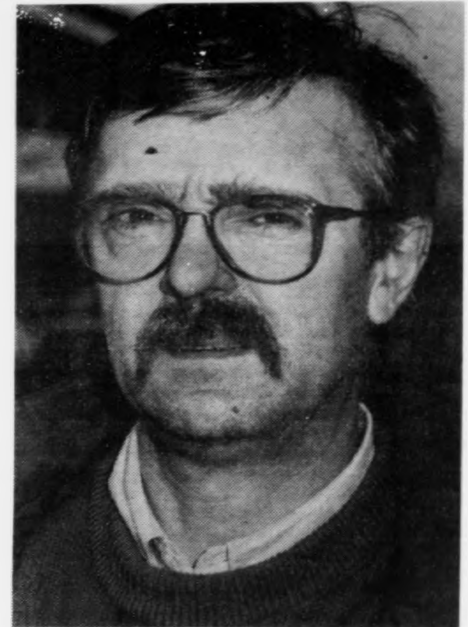
Í fólkarræðisligum londum hevur fólkioð sjálvt valt lóggávuvaldið (lóggávutíng) og somuleiðis beinleiðis ella óbeinleiðis stjórnina (úttandi vald), og tá hevur tað eyðsæð tað stýri, ið tað sjálvt vil hava, og sum tað hevur uppborið, og tá ber illa til at mæla um karkagerðir. Í londum

harafturímóti, ið ikki hava fólkarræði, hava fólk hug- og tað av røttum - antin at geva stýrinum ella øðrum skyldina, tí tey hava, ið hvussu er, onga skyld. "Gott strafe England," søgdu týskarar undir fyrsta heimsbardaga, sjálvt um tað í roynd og veru var týska stjórnin sjálv, ið fyrst og fremst var atvoldin í, at

kríggið brast á.

Mangt og hvat er farið fram her á landi, sum eg kundi hugsað mær, at fleiri enn eg halda vera lægið, og tí skrivi eg hesar viðmerkingar og tíverri eisini illgitingar, ið ikki, lat meg straks siga tað, sum tað er, byggja á ítökiliga vitan, um tað, ið fram er farið, men soleiðis sum eg sum óvirkin á-

skaðari havi eyggleitt hendringar. Eg haldi, at Føroya fólk hevur uppborið at fingið at vit tað, hvussu samráðingarnar fóru fram, hvat var havt á lofti í orðaskiftinum undir samráðingunum, og hvussu føroysku og dansku tingingarmenninir mettu støðuna leik fyrri leik frá októbur 1992 til októbur 1993.

Viðmerkingar til og illgitingar um støðuna í dag

1980'árinu eru væl og virðiliga farin afturum, men nú í 1990'árunum hevur fallið verið ótarnað, og vit brustu í helluna og liggja nú og grulva sansaleys millum stór og smá trotabúgv.

1980'árinu fara ivaleyst at verða kannað, men tað, ið er farið fram frá októbur 1992, og sum framvegis fer fram, hevur størri týðning beint nú, tí í løtuni snýr tað seg ikki um, hvussu vit komu í

hesa vanlukku støðu, men hvussu vit sum frægast sleppa burtur úr henni aftur. Hvussu hevur so gongdin verið?

Sjálvandi bera teir, ið ráta hava fyrri borgum her á landi, høvuðsábyrgdina, tí teir gingu á odda og lorkaðu framtíð okkara burtur fyri løtvinning. Men kann tað hin vegin hugsast, at vit øll, Føroya fólk, bara eru finnur í stórum leiki, har vit hvørki vistu ella vita, at talvið var avrátt frammanundan, og at vit vóru, ið hvussu er, ikki steðgað í at seta okkum sjálvi skák og má?

Danska bankaefirlitið

6. októbur 1992. Danir komu okkum til hjálpar

Tá ið Sjóvinnubankin á sinni fór av knórnum í 1952, høvdu grannskoðarar bankans í nøkur ár - er mær

-Fýra ferðir eru kosnu menn okkara farnir tunga Kanossafarð (bidraragongu) til Keyptmannahavnar. Var tað fyrri neyðini? Ella var hetta eisini leikur, ið hevði til endamáls at eyðmjúka og bloyta samráðingarmenn okkara - og føroysku tjóðina? spyr Annfinnur í Skála

fortalt - sýtt fyrri at skriva undir roknskapin, tað er, at teir góðtøku hann ikki. Slíkt eigur sambært bankalógini straks at fáa avleiðingar. Tá ið danska bankaeftirlitið at enda tók sær um reiggj og koyrdi hann á navarin í 1952, tá kom búskaparlíggur stígur í Føroyum, og vinnulívið raknaði ikki við aftur fyrr enn fleiri ár seinni (60 milliðagnrunnurin). Tá gjørdi danska bankaeftirlitið ikki skyldu sína, tí teir skuldu sjálvandi havt talað at og steðgað óregluligu framferðini í góðari tíð, áðrenn bankin kollsigldi.

Tað sær ikki mætarí út, enn at søgan endurtekur seg, tí júst tað sama hendir so aftur í októbur 1992. Bankaeftirlitið gjørdi ikki skyldu sína. So seint sum á sumri í 1992 segði ein av donsku monnunum í banka-

eftirliti um støðuna í Sjóvinnubankanum, at hon var ikki góð, men tað mundi fara at legna seg kortíni. Nakað soleiðis haldi eg, at Birgir Danielsen fyrrverandi nevndarformaður Sjóvinnubankans málbær seg. Tað tykist mær, at danska bankaeftirlitið hevði kunnað talað at fyrr og ávarað leiðsluna í Sjóvinnubankanum um, at ovurstrórvandi var fyrri, at bankin fór at koma í gjaldstøð, men gjørdi teir tað? Tá ið teir so at enda tóku stigið, tá var tað ikki við mýkendum, tað skuldi vera her og nú.

Hví fingi landsstýrismenninir so stutt skotbrá í októbur 1992? Var tað í roynd og veru fyrri neyðini, at Sjóvinnubankin mátti og skuldi fara á tímuna eitt tilvildarlígt vikuskifti í októbur? Hví skuldu landsstýrismenninir vera noyddir at túska frá forsætisráðnum til tjóðbankastjórnans og aftur til forsætisráðharrans eftir nøkrum fám umrum? Hví kundu hesir menn ikki fáa virðiligari viðferð? Hví skuldu teir ikki sleppa at summa seg? Eg kann hugsa mær, at teir hava verið skelkaðir og kanska eisini fjálfurstungnir. Um leikur fór soleiðis fram, so kann

-Danir hava við frágreiðingunum hjá Ráðgevandi Nevndini vítað, ella, ið hvussu er, grunað, hvussu endin fór at vera, og tí hava teir so ella so eisini moralska ábyrgd

eitt skot av himli í sólarljósi og høgum heibrí í októbur 1992, og trý onnur ólægi komu honum á baki: Í februar 1993, í mai 1993 og aftur í októbur 1993, og tá ið vit svønþpiskut høvdu narrað eyguni, var einki eftur, allur búskapur okkara var horvin, var tikin út á sjógv.

Fýra ferðir eru kosnu menn okkara famir tunga Kanossaferð (bíddaragongu) til Keypmanna-havnar. Var tað fyrri neyðini? Ella var hetta eisini leikur, ið hevði til endamáls at eyðmjýka og bloyta samráðingarmenn okkara - og føroysku tjóðina? Um danskir stjórnarmenn og Danski Banki ikki at gloyma - vistu eins lítlið og føroyingar, so er hóast alt ein lítlið uggi í tí, at so vóru hinir ikki smettin frægari enn okkara menn. Men ikki hugsi eg, at so var.

Rætt er tað, at føroyskir politíkarar vóru firmir hvørja ferð danska ráðgevingarnevndin pára beint ávaraði, talaði at og kom við hvøssum atfínningum viðvíkjandi gongðini í føroyska búskapinum, men Danmark hevur verið í kreppu síðani 1973, so niðri á Kristiansborg dugdu menn at lesa døpurn frá-

greiðingina, soleiðis sum hon átti at lesast, tá ið vís-menninir lægdu hana á borðið hjá forsætisráðharranum. Tí ivist eg onga løtu í.

At danir hava virt okkum sum javnlíkar tøy famu tjúgu árin, ivist eg heldur ikki í, og júst tí hava teir kanska hvept seg við í fyrstu sýftu at leggja beinleiðis uppí, men teir hava vítað, ella, ið hvussu er, grunað, hvussu endin fór at vera, og tí hava teir so ella so eisini moralska ábyrgd. Eru Føroyar ikki málsøki, ið liggur beinleiðis hjá forsætisráðnum, og varð frágreiðingin hjá ráðgevingarnevndini ikki lægd á skrivið hjá forsætisráðharranum? Er tað ikki so? Ein frágreiðing, sum ár um ár gav føroyingum 03 í vitnisburði, men fingi vit nakrantíð fyrst munnliga og síðani skrivliga ávaring frá forsætisráðharranum sjálvum? Hví seta ráðgevandi nevndir á stovn? Hvat var setningur hennara? Eg spyrri bara.

Eisini kundi verið skoytt uppí, at um danskir stjórnarmenn ikki hava viljað lagt uppí, so áttu teir um ikki annað at hugsað um danska ríkiskassan, sum, ið hvussu so er, er teirra ábyrgd, tí

hann verður eisini raktur av føroysku kreppuni.

Undirgrundarmálið Timeo Danaos et dona ferentes

Føroyskir og danskir embætismenn og poliutíkarar togaðust aftur og fram í samráðingum um yvirvaldsrætt okkara til undirgrundina, og føroyska sendinevndin kom heim aftur til Føroya aftur og aftur sum av torvheiðum, men so knappliga glapp, alt gekk sum eftur lunn, Schlüter forsætisráðharrin kemur í desember 1992 til Føroya eftir októburskelkin, brosand, blíður og týður, at skriva undir sáttmálan um føroyska yvirtøku av undirgrundarmálinum. Vit vóru ovfarin, vit fingi stórfingna jólagávu frá dønnum, jólagávu, sum vit í roynd og veru áttu frammanundan. Longu tá vóru tað fólk, ið helst spurdu seg sjálvi, um okkurt mundi búgva undir, sigið mær, søgdu helst fleiri, ruggar alt rætt! Ljót hugsan, men hvat er í roynd og veru farið fram í undirgrundarmálinum, síðani bankar, land og fólk fóru á heysin?

22. desember 1992 gav føroyska landsstýrið donsku stjórnini lyfti um oljuvinnusamstarv. Í gerðarabókarupprittinum frá 12. októbur 1993 undir punkti d standa treytirnar, ið danska stjórnin seur okkum í sambandi við møguligar oljuinntøkur. Treytirnar eru síðuliga orðaðar, ikki kann annað sigast, men tað verður spennandi at frætta, hvat úrslitið av felagsamráðingum, sum skulu vera hesum viðvíkjandi, fara at hava við sær. At vit mugu rinda dønnum lánini aftur, og at blokkstuðulin verður skerður, um vit fáa oljuinntøkur, er bæði rimiligt og sunt, men vit mugu vóna, at úrslitið av samráðingunum ikki verður, at rásanim

okkara verður skert, at vit verða gøllhildin av donskum oljuáhugamálum. Hugsíð tykkum um DONG (lesíð: Mærsk) verður høvufstarbeidsgevi, og Danski Banki (lesíð: Mærsk) fær klómur í eindarbankan. Tá standa vit penir.

Mær dámar ikki at kunna mær bitan, fyrr enn hann er svølgdur, men fáa vit olju upp úr føroyskum sjógv, so verður tað í roynd og veru einasti kansur, vit nakrantíð fara at fáa, at styrkja føroyska búskapin dyggiliga, um tað skuldi hent, at tvískinningur kom í, tí hóttafóll, mugu vit rokna við, fara altíð at raka okkum við ávisum millumbilum. Vit kunnu geva dønnum burturav, gaman! og fyrr var illa, men vit mugu undir ongum umstøðum lata ognarrætt og avgerðarrætt okkara til føroysku undirgrundina gleppa okkum av hondum.

Aðramáta, hevði tað í grundini verið pára óhugsandi, um olja einaferð fór at spríkja upp úr føroysku undirgrundini - um nakað føroyski óljuæki verður - at vit ikki høvdu verið so beinasamir at latu danir fingið burturav? Eitt er ið hvussu er greitt, og tað er tað, at roknað má við, um olja er, verður avlopskaptalur, ið sjálvt ikki vit fáa gloypt, sjálvt um vit hava dugað væl at skvatlað pening burtur. Eru serstakar grundir at halda, at danir ikki eiga at hava, ella kunna hava álit á okkum? Hava teir ikki tað, so er lítlið grund at halda fram við ríkisfelagskapinum.

Fossbankin.

Fimti skelkurin kom so í októbur-november í fjør, tí tá snaraði danska bankaeftirlitið lykilin í lás í Fossbankanum. Lítilbeiggin í føroyska bankahæimnum mátti geva upp andan. Hann

-Hvør veit, kanska hevur danska bankaeftirlitið longu bílagt ferðaseðil, og ætlar sær at koma heim hugar at snara lykilin í lás í Føroya Sparikassa, tí tað skal ikki bera til í framtíðini at reka ikki-danskt bankavirksemi í Føroyum?

